

Turvallinen ja kriisinkestävä oikeusvaltio -reformipöytä

Maahanmuutto-osastolle esitetyjä kysymyksiä 16.5.

Voisiko nykyinen henkilöstö kertoa vapaaehtoisesta paluusta jo turvapaikkapuhuttelun yhteydessä (vrt. mistä tulee arvioitu htv-vaikutus)?

- Turvapaikkapuhuttelussa vapaaehtoisesta paluusta kertominen vaatii vielä verrokkimaiden toimintatapoihin tutustumista. Turvapaikkapuhuttelussa voidaan jo nykyrakenteessa ja -resurssein mainita paluun mahdollisuudesta erityisesti sellaisista maista tuleville, joilla nähdään olevan pienet tai lähes olemattomat mahdollisuudet turvapaikan saamiseen, ja ohjata asiakas lisäksi perusteellisempaan paluuneuvontaan vastaanottokeskuksessa. Tehokkaan paluuneuvonnan antamisessa turvapaikkapuhuttelun yhteydessä on huomioitava mm. asiakkaan lähtömaa, mahdolliset lisähenkilöstöresurssit neuvonnan pidentäessä puhutteluaikaa, henkilöstön kattava osaaminen niin turvapaikka- kuin paluusiassa ja asiakkaan luottamus objektiiviseen turvapaikkapuhutteluun.
- Kielteisen turvapaikkapäätöksen tiedoksiannossa asiakas hyötyisi neuvonnasta suoraan turvapaikka-asiantuntijalta, jotta hän käsittäisi päätöksensä johtaneen harkinnan paremmin ja pystyisi paremmin hyväksymään päätöksensä ja sen vaikutukset. Tämä vähentäisi uusintahakemusten ja valitusten määrää ja tukisi vapaaehtoiseen paluuseen hakeutumista. Nykyisellään Maahanmuuttovirasto ei anna kielteisiä päätöksiään tiedoksi, ja koska turvapaikkapäätös on moniulotteinen, siihen liittyvä neuvonta vaatisi lisäresursseja. Poliisi puolestaan antaa kielteiset päätökset tiedoksi, mutta poliisi ei anna neuvontaa siihen liittyen, koska poliisi ei ole asiassa päätöksentekijä.
- Vastaanottokeskuksissa annettavaa paluuneuvontaa on lisäksi tärkeää aktivoida ja aikaistaa, jotta paluusta olisi asiakkaalla kattavaa tietoa jo ennen kielteisen päätöksen saamista.
- Arvioitu htv-vaikutus syntyy kahtalaisesti:
 - Kielteisen turvapaikkapäätöksen hetkellä annettu neuvonta: nykyisellä ja viime vuosien kielteisten päätösten määrällä 12 htv:n lisäys, n. 0,7M€.
 - Paluuneuvonnan vahvistaminen vastaanottokeskuksissa 1M€.

Mitä käytännön ongelmia voi olla paluiden viranomaisyhteistyössä?

- Operatiivinen yhteistyö toimii lähtökohtaisesti hyvin, mutta haasteita tulee siitä, että päätöksenteko ja toimeenpano eli koko paluujärjestelmä jakaantuu kolmelle eri viranomaiselle, Maahanmuuttovirastolle, poliisille ja tietystä määrin myös Rajavartiolaitokselle, **eikä yksikään viranomaisista ole paluujärjestelmästä**

Sisäministeriö Inrikesministeriet

kokonaisvastuussa. Tämän takia mm. tilastojen ja tilannekuvan tuottaminen, jonka perusteella (poliittiset ja operationaaliset) päätökset toimista tulisi tehdä, on pirstaleista ja vaillinaista. Haaste on tunnistettu ja tilastojen kehittäminen on aloitettu, mutta uudistustyö vie mm. erillisten tietojärjestelmien takia aikaa.

- Käytännössä paluujärjestelmässä on useita toimijoita prosessin eri vaiheissa: Maahanmuuttovirasto tekee valtaosan päätöksistä, mutta kielteisten päätösten toimeenpano on pääosin poliisilla, eli **samat asiakkaat vaihtuvat virastolta poliisiin**.
 - Avustettu vapaaehtoinen paluu on kuitenkin Maahanmuuttoviraston vastuulla, mikä aiheuttaa sekaannuksia monesti sekä asiakkaille että tehtäväkenttää hoitaville viranomaisille.
 - Paluuneuvonta tapahtuu vastaanottokeskuksissa, joilla ei ole pääsyä tietoihin turvapaikkapäätöksen perusteista eikä poliisin maastapoistamisen suunnitelmista.
 - Rajavartiolaitoksellakin on toimivaltaa paluissa rajalla tavattujen henkilöiden osalta.
- Ulkomaalaislain kokonaisuudistuksessa on tavoitteena tarkastella maastapoistamisen kokonaisuutta ja sujuvoittaa ja tehostaa sitä.

Säilöönoton kustannukset verrattuna vankilavuorokauteen?

Säilöön otetun vuorokausikustannus henkilöä kohden vuonna 2021 oli 528 euroa ja vuonna 2022 467 euroa. Tavoite tälle vuodelle on 340 euroa. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan vankilan vuorokausihinta suljetussa laitoksessa vuonna 2022 oli 232,85 euroa

Mahdollisia syitä kustannusten eroon:

- Toiminnan volyyymi ja yksiköiden koko: Rikosseuraamuslaitoksen vankiloissa oli vuonna 2022 keskimäärin 3 065 vankia päivässä. Maahanmuuttovirastolla oli vuonna 2022 säilöönottoyksiköissä yhteensä 109 asiakaspaikkaa. Toiminnan pienempi volyyymi ja pienemmät yksiköt kasvattavat kustannuksia.
- Toiminnan ennakoitavuus on vankiloissa suurempaa, samat asiakkaat ovat pidempään. Säilöönottokeskuksessa asiakkaiden vaihtuvuus on paljon suurempaa ja on myös varauduttava suhteellisesti suurempaan määrän vaihteluun kuin vankeinhoidossa.

Ruotsissa säilöönoton vuorokausikustannus Migrationsverketissä vuonna 2022 oli noin 492 euroa (5547 kr), vuonna 2021 noin 513 euroa (5780 kr) ja vuonna 2020 noin 511 euroa (5762 kr).

Mitä keinoja Tanskan paluujärjestelmässä käytetään?

- Vuonna 2020 Tanskan maahanmuutto- ja kotoutumisministeriön alaisuuteen perustettiin **paluuvirasto**, joka on vastuussa laittomasti maassa oleskelevien vapaaehtoisesta paluusta ja palauttamisesta. Virastossa panostetaan erityisesti vapaaehtoiseen paluuseen tarjoamalla kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille paluuneuvontaa, käytännön tukea paluuseen sekä uudelleenkotoutumistukea lähtömaassaan. Jokainen kielteisen päätöksen saanut kutsutaan paluuneuvontakeskusteluun.
- Paluuviraston antaman neuvonnan tavoitteena on pyrkiä keskusteluyhteyteen palautettavan kanssa niin, että tämä ymmärtää tilanteensa ja sen vaikutukset ja päätyy palaamaan vapaaehtoisesti. Tavoitteena on ”kohdata ihminen kunnioittavasti”.
- Tanska tarjoaa uudelleenkotoutumistukea kaikille vapaaehtoisesti palaaville lähtömaasta riippumatta. Henkilöt, jotka peruuttavat hakemuksensa tai eivät valita kielteisestä päätöksestään, voivat saada 2 700 euroa tukea. Tuki puolittuu, jos henkilö haluaa vasta myöhemmin prosessissa palata vapaaehtoisesti. Lisäksi palaajalla on mahdollisuus saada 2 700 euron tuki ns. hyödyketukena (*in-kind*). Tämä tuki koostuu kotimaassa saatavasta tuesta esim. majoitukseen, koulutukseen tai lääkitykseen liittyen.
- Jos palautettava ei tee yhteistyötä eikä palaa vapaaehtoisesti, hänet sijoitetaan palautuskeskukseen. Palautettavan on myös ilmoitauduttava poliisille kolme kertaa viikossa. Paluuvirasto järjestää palautuksen yhteistyössä poliisin kanssa.
- Tanskassa vankilaan määrättyjä henkilöitä voidaan palauttaa ennen kuin tuomio on suoritettu, minkä on myös nähty vaikuttaneen halukkuuteen tarttua vapaaehtoiseen paluuseen.
- Turvapaikkahakemukset Tanskassa käsittelee Tanskan maahanmuuttovirasto.
- Tanska kannustaa myös jo maassa oleskeluvalla olevia henkilöitä palaamaan ns. palumuuton tukiohjelman avulla.

Olisiko mahdollista hakeutua jälkikäteen Tanskan opt out -tyyliseen malliin?

- Tanska sai opt-out-järjestelmänsä 1990-luvun alussa, kun maan kansanäänestyksessä oltiin ensin hylätty Maastrichtin sopimuksen ratifiointi. Tanska noudattaa kuitenkin EU:n viisumilainsäädäntöä, kuuluu Schengen-alueeseen ja Tanskaa sitovat myös Dublinia ja Eurodac-tietokantaa koskevat asetukset. Sen lisäksi, että Tanska on vapaaehtoisesti liittynyt useisiin maahanmuuttoa koskeviin EU-järjestelyihin, maa päätti luopua kokonaan puolustuspolitiikkaa koskevasta opt-outistaan vuonna 2022. Uusien opt-out-järjestelmien sijaan suunta on unionissa pikemminkin näistä käytänteistä luopumiseen.